

ПРО ДЕЯКІ ЗМІСТОВНІ ПОКАЗНИКИ ЗЛОЧИННОСТІ ПЕРСОНАЛУ УСТАНОВ ВИКОНАННЯ ПОКАРАНЬ УКРАЇНИ

ABOUT SOME CONTENT INDICATORS OF PENALTIES OF PERSONNEL IN UKRAINE'S IMPLEMENTATION INSTITUTIONS

Головач А.В.,

*доктор юридичних наук, доцент,
професор кафедри державно-правових, адміністративно-правових
та кримінально-правових дисциплін
Донецького університету економіки та права*

У положеннях наукової статті здійснено аналіз сучасного стану, рівня та інших кількісно-якісних показників злочинів, що вчиняються персоналом установ виконання покарань, а також визначені основні тенденції та причини й умови, що сприяли цьому суспільно небезпечному явищу у сфері виконання покарань.

Ключові слова: злочин, стан, структура, рівень, персонал, сфера виконання покарань, установи виконання покарань, корупційні правопорушення.

В статье осуществлен анализ состояния, уровня и других количественно-качественных показателей преступлений, совершаемых персоналом учреждений исполнения наказаний, а также установлены основные тенденции, причины и условия, которые детерминировали эти общественно опасные явления в сфере исполнения наказаний.

Ключевые слова: преступление, состояние, структура, уровень, персонал, сфера исполнения наказаний, учреждение по исполнению наказаний, коррупционные правонарушения.

The article analyzes the current state, level and other quantitative and qualitative indicators of crimes committed by the personnel of penitentiary institutions, as well as identifies the main trends and causes and conditions that contributed to this socially dangerous phenomenon in the field of execution of sentences.

Key words: crime, state, structure, level, personnel, scope of punishment, penitentiary institutions, corruption offenses.

Постановка проблеми. Як встановлено в ході спеціальних наукових досліджень та внаслідок вивчення практики виконання покарань в Україні, однією з проблем, що суттєво впливають на ефективність, результативність та в цілому на правопорядок в установах виконання покарань (далі – УВП) України, є значна кількість злочинів та інших правопорушень, які вчиняються персоналом Державної кримінально-виконавчої служби України (далі – ДКВС) [1]. В останні роки (2014–2017 рр.) намітилася чітка тенденція щодо збільшення їх кількості та «ціни злочинності» [2, с. 163] у виді великого суспільного резонансу (групової непокори засуджених; дій, що дезорганізують роботу адміністрації УВП; нападів та вбивств осіб персоналу УВП; ін.) [3, с. 12–16].

Саме тому першочерговим завданням, що визначилися у ході проведення реформ у сфері виконання покарань у 1991–2017 рр., було запобігання злочинам і правопорушенням, що вчиняються персоналом УВП, а також нейтралізація, блокування, усунення тощо детермінант, які сприяли цим суспільно небезпечним явищам.

Проте досі ні на законодавчому, ні на організаційному, ні на інших рівнях достатнім чином вирішити зазначену проблематику так і не вдалося.

Стан опрацювання. Вивчення наукової літератури показало, що питаннями злочинності у сфері виконання покарань досить активно займаються такі науковці, як: О.М. Бандурка, В.А. Бадира, В.С. Багиргареева, В.І. Борисов, І.Г. Богатирьов, А.В. Боровик, В.В. Василевич, В.В. Голіна, Б.М. Головкин, О.М. Джужа, Т.А. Денисова, О.Г. Колб, І.О. Колб,

В.Я. Конопельський, І.М. Копотун, В.А. Меркулова, О.П. Рябчинська, А.Х. Степанюк, В.М. Трубніков, І.С. Яковець та ін.

Особливу увагу в даному контексті заслуговують наукові розробки О.Г. Колба, основним предметом яких є злочинність в УВП. Враховуючи ситуацію, що склалася нині у системі органів та УВП, та інші обставини, про які йшлося вище, актуальність публікації цієї наукової статті є очевидною та такою, яка має теоретико-прикладне значення, особливо в контексті з'ясування через кількісно-якісні показники даного виду злочинів змісту їх кримінологічної характеристики.

Мета статті. Головне завдання нашого наукового дослідження – на підставі результатів аналізу стану рівня та інших кількісно-якісних показників злочинів, що вчиняються персоналом УВП, визначити основні тенденції та причини і умови, які сприяли їх вчиненню у сфері виконання покарань.

Виклад основного матеріалу. Вивчення наукової літератури показало, що кримінологічна характеристика належить сьогодні до однієї з ключових доктринальних категорій, яка застосовується для аналізу змісту будь-якого злочину. Не залишаються осторонь у цьому контексті й дослідження у сфері виконання покарань. Варто констатувати, що досі ні у цілому серед кримінологів, ні серед учених, які розробляють проблеми, пов'язані із запобігання злочинам з боку засуджених та персоналу органів та УВП, немає єдиної думки щодо змісту загального поняття «кримінологічної характеристики». Попри це, у даній роботі здійснена характеристика зазначених злочинів з ура-

хуванням всіх методологічних підходів, що склалися у науці з означеної тематики дослідження, а також виходячи з того, що це питання є завжди актуальним у розробці заходів запобіжного характеру у цьому напрямі. Зокрема, в контексті проведення реформ у сфері виконання покарань актуальним залишається питання щодо стану дотримання персоналом ДКВС вимог діючого законодавства. Так, як показали результати аналізу, проведеного в ході даного дослідження, протягом 2016 р. було зареєстровано 102 кримінальні правопорушення, вчинені посадовими особами ДКВС України, що на 9 кримінальних правопорушень, або на 8%, менше, ніж у 2015 р.

Слід зазначити, що позитивна динаміка зменшення кримінальних правопорушень стосовно персоналу органів УВП та слідчих ізоляторів (СІЗО) відстежувалася в Миколаївській, Сумській, Київській та Волинській областях. У Дніпропетровській та Кіровоградській областях рівень злочинності серед персоналу, навпаки, значно зріс з 10 до 13 випадків та з 2 до 4 відповідно [3, с. 12].

Як встановлено в ході даного дослідження, із загальної кількості зареєстрованих у 2016 р. кримінальних правопорушень:

1) корупційні злочини склали 39% (40 проваджень), з яких:

а) прийняття пропозицій, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою (ст. 368 Кримінального кодексу України (далі – КК)) – 24% (25 проваджень);

б) привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем (ст. 191 КК України) – 7% (7 проваджень);

в) зловживання владою або службовим становищем (ст. 364 КК України) – 5% (5 проваджень);

г) зловживання впливом (ст. 369-2 КК України) – 3% (3 провадження);

2) правопорушення, пов'язані з незаконним обігом наркотичних засобів (ст. 307, 309 КК України) – 45% (46 проваджень);

3) перевищення влади або службових повноважень працівником правоохоронного органу (ст. 365 КК України) – 7% (7 проваджень);

4) невиконання судового рішення (ст. 382 КК України) – 4% (4 провадження);

5) інші – 13% (13 проваджень).

Якщо розглянути це питання в розрізі категорій посад персоналу ДКВС України, то кримінальні правопорушення у 2016 р. були зареєстровані стосовно:

а) 37 осіб рядового і молодшого начальницького складу;

б) 29 осіб середнього та старшого начальницького складу;

в) 15 вільнонайманих працівників [3, с. 13–14].

Крім того, у 2016 р. за фактами вчинення персоналом органів та установ виконання покарань протиправних дій (без конкретної особи) було відкрито 23 кримінальні провадження. Найбільше із них щодо персоналу:

а) відділу нагляду і безпеки УВП – 24 працівники;

б) відділу режиму і охорони УВП та СІЗО – 15 проваджень;

в) керівного складу установ ДКВС України (начальники та їх заступники) – 10 проваджень;

г) виробничого персоналу та медичних працівників УВП та СІЗО – по 6 проваджень;

д) соціально-психологічної служби УВП та СІЗО – 4 провадження;

е) оперативних підрозділів УВП та СІЗО – 3 провадження;

ж) територіальних органів ДКВС України – 3 провадження;

з) іншого персоналу – 8 проваджень [3, с. 14].

Дане дослідження вказує також на суттєве зменшення у 2016 р. випадків притягнення за рішенням суду працівників ДКВС України до адміністративної відповідальності за корупційні діяння (5 проти 16, або на 69%).

Істотне зниження цих показників відзначено в Дніпропетровській (на 4 випадки), Харківській та Хмельницькій (на 2 випадки) областях. Проте в Київській та Львівській областях кількість рішень суду, які набрали законної сили, щодо притягнення персоналу органів і УВП до адміністративної відповідальності за корупційні діяння, зросла [3, с. 15].

Результати проведеного аналізу в ході даного дослідження показують також, що в розрізі категорій посад до адміністративної відповідальності притягались такі особи з персоналу ДКВС України:

а) 2 особи середнього начальницького складу (фельдшер медичної частини установи і начальник відділу маркетингу, збуту та матеріально-технічного постачання підприємства),

б) 2 особи рядового та молодшого начальницького складу,

в) 1 державний службовець (бухгалтер установи).

Крім цього, у 2016 р., як і в попередніх роках, найбільша кількість адміністративних протоколів, за якими було прийнято рішення судами, стосувалося:

1) порушення встановлених законом обмежень щодо одержання подарунків (ст. 172-5 Кодексу України про адміністративні правопорушення) внаслідок встановлення персоналом неслужбових стосунків із засудженими, особами узятими під варту та їх родичами – 3 випадки;

2) порушення обмежень щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності (ст. 172-4 Кодексу України про адміністративні правопорушення) – 2 випадках [3, с. 15].

Протягом 2016 р. було допущено також 58 інших надзвичайних подій, актуальними серед яких залишалися події, пов'язані з небезпекою для життя та здоров'я персоналу ДКВС України.

Так, упродовж періоду дослідження з персоналом органів та УВП трапилося:

а) 24 дорожньо-транспортні пригоди;

б) 23 випадки нападу з боку засуджених, осіб, узятих під варту, та інших осіб;

в) 11 інших надзвичайних подій.

Зокрема, серед зазначеної кількості дорожньо-транспортних пригод:

а) 14 випадків трапилося з персоналом під час керування транспортним засобом;

б) 4 випадки – під час перебування в транспортному засобі в якості пасажира;

в) 6 випадків – під час прийняття участі в дорожньому русі в якості пішохода.

Найбільше вищезазначених пригод трапилося з персоналом Вінницької, Херсонської (по 4 випадки) та Одеської (3 випадки) областей.

У розрізі загальної кількості випадків нападів на персонал ДКВС України слід зазначити, що 13 випадків нападу допущено з боку засуджених та осіб, узятих під варту, 10 випадків – з боку інших осіб.

Найбільша кількість випадків нападів на персонал ДКВС України була зафіксована в Кіровоградській області (3 випадки), Житомирській, Запорізькій, Київській, Рівненській, Херсонській та Чернігівській областях (по 2 випадки).

Внаслідок надзвичайних подій:

1) 11 працівників ДКВС України загинули (Вінницька та Дніпропетровська області – по 2 випадки, Рівненська, Запорізька, Харківська, Житомирська, Черкаська та Сумська області, а також Інститут кримінально-виконавчої служби – по 1);

2) 38 працівників зазнали травмувань та поранень.

Висновки. Отже, проведений аналіз показників злочинності персоналу УВП України (їх кримінологічна характеристика) свідчить про велику суспільну небезпеку цих явищ як для встановленого в законі порядку виконання-відбування покарань, так і в цілому для правосуддя нашої держави, позаяк протиправна діяльність зазначених суб'єктів підіриває авторитет даного правоохоронного органу, а також імідж органів державної виконавчої влади. Враховуючи зазначене, варто визнати, що ця проблема має більш активно розроблятися науковцями, у т. ч. на дисертаційному рівні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Савченко А.В., Колб О.Г., Конопельський В.Я. Запобігання злочинам, що вчиняються персоналом державної кримінально-виконавчої служби в Україні у сфері виконання покарань: монографія / за заг. ред. В.В. Коваленка. Луцьк: ПП Іванюк В.П., 2017. 526 с.
2. Кримінологія: підручник / за ред. В.В. Голіни, Б.М. Головкина. Харків: Право, 2014. 440 с.
3. Про діяльність підрозділів охорони, нагляду та пожежної безпеки установ виконання покарань у 2016 р.: інформ. бюл. Київ: Міністерство юстиції України, 2017. 43 с.